

Papildoma mokomoji medžiaga mokiniui:

III gimnazijos klasė (XI)

Parengė Asta Šulcienė, Alytaus Adolfo Ramanausko-Vanago gimnazijos istorijos mokytoja metodininkė

Temos pavadinimas: „Senovės pasaulio valstybingumo idėjos ir formos: Rytų despotijos, Atėnų demokratija, Romos imperija“

Temos santrauka

Rytų despotijos:

Užduotis: Naudodamiesi turimomis žiniomis ir prieinamais informacijos šaltiniais, paaiškinkite sąvoką „civilizacija“ ir nurodykite Senovės Rytų civilizacijų pirmuosius požymius.

Užduotis: Kodėl pasaulinės civilizacijos ištakų ieškoma Derlingajame pusmėnulyje? Apibūdinkite despotijos kilmę ir požymius.

Žemdirbių visuomenės (Eufrato ir Tigro upių slėnyje, prie Nilo upių) – upių kultūros.

Noras apsaugoti nuo potvynio lietingąjį sezoną ir išlaikyti vandenį sausros metu vertė žmones organizuoti. Bendrus darbus prižiūrėjo karaliai ir žyniai. Žemės ūkio produktų perteklius sudarė sąlygas sukurti sudėtingesnę visuomenę (darbo pasidalijimas, klasinis susiskaldymas, raštas, kariuomenė); randame civilizuoto gyvenimo požymius. VI a. iki Kr. visą Artimųjų ir Vidurio Rytų teritoriją į vieną valstybę sujungė persai. Rytų civilizacijose kūrėsi teokratinės monarchijos – **despotijos**, kai valdžia priklausė vienam asmeniui.

Religija – senovės Rytų visuomenių minties valdymo aparatas. Valdovai (Egipte –**faraonai**) turėjo neribotą valdžią kaip dievai arba kaip dievų vietininkai žemėje (teokratinis absoliutizmas). Visa nuosavybė priklausė dievams. Visi buvo dievybės tarnai. Žemės ūkio produktų pertekliaus paskirstymas priklausė nuo valdovo. Senovės Rytų **monarchijas** palaikė du ramsčiai: kariuomenė ir valdininkija. Pamažu ėmė plėtotis socialinė organizacija, darbų specializacija, kontrolės bei socialinių sluoksnių sistema. Senovės Rytų visuomenė gyveno vergvaldytės sąlygomis, kur visiškai beteisė, asmeniškai priklausomo žmogaus būseną nieko nestebino. Senovės Rytų visuomenės – tradicinės, patriarchalinės visuomenės. Socialiniai, politiniai, kultūriniai pokyčiai vyksta labai lėtai.

Biurokratų kasta senovės Rytuose sugebėjo ne tik atskirus bendruomenių narius, bet netgi pačias bendruomenes sėkmingai paversti klusniu baudžiaviniu karinės-teokratinės despotijos priedėliu – pasyviu įrankiu duoklėms išieškoti ir prievolėms skirstyti. Aktyvi ir visus reikalus sprendžianti bendruomenės prigimtis Rytuose buvo lemtingai palaužta. Rytų šalyse visas žmonių gyvenimas buvo reguliuojamas teonomijos. Teonomiją būtų galima apibrėžti kaip įstatymų leidybos arba bendrųjų normų kūrimo principą, grindžiamą ne žmonių norais, bet dieviškąja valia. Valdžia, siekianti įgyvendinti teonominius įstatymus, yra teokratija. Tai tokia valdymo forma, kai dievybė suprantama ne vien kaip bet kokios valdžios šaltinis, bet ir kaip aukščiausia civilinė valdžia. Esminis teokratinės bendrijos požymis, leidžiantis atskirti ją nuo kitų, nepolitinių, religinių

susivienijimų, yra legitimios prievartos galimybė visų politinio susivienijimo kūną sudarančių individų atžvilgiu. Tai, visų pirma, valdžia, kuri remiasi jėga ir teise.

Emblemas T., Hetlandas O., Libekas I., Stenersenas E., Svėėnas A., Ostadas S. A. Pasaulis I. Pasaulio istorija iki 1850 m. Vilnius, 1993, p. 21.

Arskis F. Periklis. V., 1989, p. 41.

<https://e-journals.ku.lt/journal/AHUK/article/398/file/pdf>

Atėnų demokratija:

Užduotis: Kokios sąlygos lėmė demokratijos atsiradimą senovės Graikijoje? Kaip ji buvo organizuota ir vertinama?

Apie 800 m. iki Kr. susikuria naujo tipo valstybės – **poliai**. Polį sudarė miestas su aplinkiniais kaimais. Kiekvienas polis turėjo įtvirtintą miesto dalį – akropolį.

Polių visuomenę sudarė dvi pagrindinės grupės: laisvieji gyventojai ir vergai. Laisvieji, polyje gimę vyrai turėjo žemės ir **piliečių** teises (apie 40 tūkst. vyrų).

Susiformavo pilietinės bendruomenės, į pirmą vietą ėmė kilti individas (vietoj bendruomenės Rytuose). Žmonės įgijo daugiau garantijų – jų teisės ir pareigos buvo apibrėžtos įstatymuose. Kartu įstatymas gynė kiekvieno piliečio privačią nuosavybę.

Senovės graikai teoriškai pagrindė ir praktiškai įgyvendino valstybės valdymo patirtį. Jie – **demokratijos** kūrėjai.

Kai kuriuose poliuose įsivyravo demokratija: polių valdyme galėjo dalyvauti dauguma piliečių vyrų, kurie sprendimus priimdavo balsuodami. Tipišku demokratijos pavyzdžiu buvo laikoma **Atėnų** santvarka, kurią pradėjo kurti politikas **Solonas**. Jis VI a. iki Kr. įvedė timokratiją – teisę valdyti ne pagal kilmę, o pagal turtą. Panaikino skolas ir skolinę vergovę.

V a. iki Kr. demokratiją Atėnuose įtvirtino politikas **Periklis**. Jis įvedė naujovę – piniginių užmokestį einantiems valstybines pareigas. Tad ir neturtingi šio polio piliečiai galėjo būti valstybės pareigūnai. Valdžia priklausė 18 metų sulaukusių piliečių – vyrų bendruomenei.

Nepiliečiai – vergai, moterys ir svetimšaliai – demokratijoje negalėjo dalyvauti.

Atėnų **demokratijos** bruožai: kiekvieno piliečio lygiomis teisėmis dalyvavimas tautos susirinkime, valdžios padalijimas į įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ir teisminę, kolegialių, piliečiams atskaitingų ir reguliariai keičiamų valdžios organų egzistavimas.

Kitaip nei šiuolaikinėse demokratijose, valstybę valdė ir už kitus sprendė mažuma, renkanti atstovus iš siauro privilegijuotųjų rato.

Šiuolaikiniai istorikai labai nevienodai vertina tikrąjį visų piliečių dalyvavimo valstybės valdyme mastą net Atėnų demokratijos klestėjimo dešimtmečiais V a. iki Kr. Tiksliai apibrėžti demosa –

Atėnų liaudį, kurią sudarė, kaip manoma, iki 50000 laisvų piliečių (vien tik vyrų), nė kiek ne lengviau nei demokratiją. Nieko nuostabaus, kad nepaprastai sudėtinga graikų politinė praktika buvo derlinga dirva politinėms teorijoms. Pagrindiniai šiuolaikinio pasaulio politiniai terminai, pradedant anarchija ir baigiant pačia politika, yra daugiausia graikų kūryba.

Senovės graikai aukštino žodžio, minties ir veiklos laisvę. Pirmą kartą žmonijos istorijoje pilietis galėjo laisvai reikšti savo nuomonę, rinktis patinkančią veiklą.

Pilietiškumas – atėniečių didybės žiedas. Šeima, turtas, draugai teikia tikrą džiaugsmą tik tuomet, jeigu jie yra dalis to aukščiausiojo gėrio, kurį sudaro dalyvavimas miesto gyvenime ir veikloje.

Senovės graikai suformavo supratimą, jog vieno asmens interesas turi būti aukojamas bendram piliečių labui. Pilietis atsakingas už savo valstybę, valstybė savo ruožtu privalo dirbti piliečiams.

Atėnų idealas – laisvas pilietis laisvoje valstybėje. Tarp visų tautų, vėliau kėlusią pilietinės laisvės idealą, neatsirado nė vienos, kuriai nebūtų padariusios įtakos Atėnų polio institucijos ir jo filosofija.

Bakonis E., Janušas J. Lietuva ir pasaulis. Istorijos vadovėlis XI klasei. Kaunas, 2001 m. P. 66;

Davies N. EUROPA. Istorija. Vilnius, 2002 m. P. 147;

Sabine G. H., Thorson T. L. Politinių teorijų istorija. Vilnius, 2008 m. P. 49-55.

Kapleris I., Laužikas R., Meištas A., Mickevičius K., Žolynas M. Istorijos vadovėlis Laikas 11 klasė, I dalis. Vilnius, 2014 m. P. 21, 24

<https://istorijatau.lt/rubrikos/datos/antika-senoves-graikija>

Romos imperija:

Užduotis: Palyginti Romos respublikos ir imperijos valdymą.

509 m. iki Kr. Roma buvo paskelbta **respublika**. Romos miestas iš nykaus provincijos miestelio išaugo į viso Viduržemio jūros regiono valdovą. Tai buvo nepaliaujamų užkariavimų epocha. Valdžia atiteko piliečių renkamos institucijoms ir pareigūnams. Piliečiai posėdžiavo tautos susirinkimuose (komicijose), kuriuose tvirtino įvairius valstybės pareigūnus, siūlė atstovus į **senatą** – svarbiausią valdžios instituciją. Senatoriai tvirtino įstatymus, mokesčius, sprendė karo ir taikos klausimus, užkariautiems kraštams nustatė duoklės dydį.

Aukščiausią vykdomąją valdžią turėjo valdininkai – magistratai (jie buvo renkami, pareigos neapmokamos): cenzoriai prižiūrėjo mokesčių paskirstymą; pretoriai – rūpinosi teisingumu; edilai – atliko policines funkcijas; kvestoriai – tvarkė išdą.

Kasmet komicijos rinko du **konsulus** – aukščiausius vykdomosios valdžios pareigūnus. Konsulai turėjo imperiumą (aukščiausią civilinę ir karinę valdžią). Jie siūlė įstatymus, šaukė tautos susirinkimus ir senatą, vadovavo kariuomenei, religinėms apeigoms. Formaliai žiūrint, aukščiausius pareigūnus rinko visuotiniai piliečių susirinkimai, o tie pareigūnai paskui rinkdavo Senatą. Tačiau iš tikrųjų senatoriai tvarkė visų kitų institucijų veiklą, nukreipdami ją savo naudai. Kas dominavo Senate, tas ir valdė Respubliką. Faktinė viena kitą keičiančių institucijų veikla priklausė nuo romėnų politinės kultūros. Politinis gyvenimas visada buvo stipriai susipynęs su religiniu. Labai akcentuojamas šeimos ir vietinės valdžios autoritetas. Dėl to romėnai turėjo labai išpuoselėtą pilietinės atsakomybės, pareigos tarnauti kariuomenėje ir pagarbos įstatymams jausmą.

Iki III a. iki Kr. Roma tapo demokratine, vėliau - oligarchine respublika. Per paskutinį respublikos gyvavimo šimtmetį karinės kampanijos už šalies ribų susipynė su pilietiniais karais viduje. Dėl kylančių vidaus kovų kartojo sumaištis ir diktatorių valdymo laikotarpiai Gajus Julijus Cezaris

(100 - 44 m. iki Kr.) ryžtingai atakavo nusistovėjusias respublikos tradicijas. Gabus karvedys ir administratorius, jis pirmojo triumvirato metu valdė kartu su Pompėjumi ir Krasu, tarnavo konsulu ir nuo 59 m. iki Kr. buvo abiejų Galijų prokonsulu. Cezario priešai bjaurėjosi, kad jis begėdiškai papirkinėjo Romos gyventojus, manipuliavo politikais, karinėse kampanijose vadovavosi „naikink ir plėšk“ principu. Nors ir vengė išorinių monarchijos atributų, tačiau jo diktatūra buvo realus faktas, o vardas tapo absoliučios valdžios sinonimu.

Prasidėjusią kovą dėl valdžios laimėjo Cezario sūnėnas Gajus Oktavianas. 27 m. iki Kr. senatas už nuopelnus jam skyrė Augusto (išaukštintojo) vardą. Jis priėmė iš senato aukščiausiąją valdžią iki gyvos galvos ir buvo paskelbtas **imperatoriumi**, o jo valdoma valstybė – **imperija**. **Oktavianas Augustas** stengėsi sudaryti įspūdį, jog nėra vienvaldis valdovas. Valstybėje įsigalėjo **principatas** – santvarka, kurioje formaliai nebuvo vienvaldžio valdovo, tačiau iš tikrųjų kariuomenė, tautos susirinkimai, senatas, konsulai – visi vykdė imperatoriaus nurodymus. Senato žiniai Oktavianas Augustas pavedė maždaug tik pusę provincijų, pasilikdamas sau imperatoriškąją teisę vetuoti jo nutarimus. Iš pradžių Roma smarkiai suklestėjo dėl didžiulio į ją įplaukiančių duoklių srauto iš nuolatinio žmonių bei prekių judėjimo. Tačiau ilgainiui, vis didėjant provincijų vidinei konsolidacijai, sostinės ryšys su turto ir galios šaltiniais silpnėjo. Mažėjant Romos reikšmei, provincijų vaidmuo didėjo - jos ėmė reikalauti savarankiškumo. Imperijai buvo lemta išvysti Pax romana – romėniškąją taiką, įsiviešpatavusią nuo Atlanto vandenyno ligi Persijos įlankos. Imperija tenkinosi tuo, kad Europoje stengėsi apginti savo teritorijas šiaurės limes – pasienio įtvirtinimų, besidriekiančių nuo Adriano pylimo Bretanijoje lig Dunojaus deltos, o Azijoje kariavo su galingiausiais Romos priešais – partais ir persais.

Pagaliau atėjo laikas, kai imperija turėjo trauktis. III a. pab. imperatorius **Dioklecianas** mėgino gelbėti žlungančią valstybę. Jis įvedė neribotą imperatoriaus valdymą – **dominatą**. Dioklecianas turėjo absoliučią valdžią. Padidino kariuomenę nuo 300000 iki 600000 karių, išplėtė pasienio įtvirtinimus, sugriežtino mokesčių politiką, iškėlė rūmų apeigų tradicijas, Romos pilietybę gavo visi imperijos gyventojai, neleido krikščionims užimti aukštų pareigų, griovė jų bažnyčias. Padalijo imperiją į rytinę ir vakarinę (valdė du imperatoriai ir du jų padėjėjai – cezariai). Taip atsirado tetrachija – keturių valdymas. 395 m. Romos valstybė skilo į dvi savarankiškas valstybes – Vakarų Romos imperiją ir Rytų Romos imperiją (Bizantiją). Tai lėmė socialiniai, politiniai bei kultūriniai Rytų ir Vakarų skirtumai. 476 m. barbarams nuvertus paskutinį imperatorių, Vakarų Romos imperija žlugo, kartu baigėsi ir Senovės pasaulio laikotarpis.

Kapleris I., Laužikas R., Meištas A., Mickevičius K., Žolynas M. Istorijos vadovėlis Laikas 11 klasė, I dalis. Vilnius, 2014 m. P. 29-30, 32-33.

Davies N. EUROPA. Istorija. Vilnius, 2002 m. P. 170-175, 185, 198-201.

<https://istorijatau.lt/rubrikos/datos/antika-senoves-roma>

Sąvokų žodynas:

Mesopotamija – istorinė sritis Azijoje tarp Tigro ir Eufrato upių, vienas seniausių civilizacijos centrų;

Despotija – vienvaldystės forma: visa valdžia priklauso vienam asmeniui ir remiasi teroru;

Despotinė monarchija – valstybės valdymo forma, kai valdžia priklausė vienam asmeniui – valdovui, kuris rėmėsi kariniu biurokratiniu aparatu ir kariuomene;

Hamurabis – (?1728-?1686 pr. Kr.), Babilonijos karalystės valdovas – Babilonijos įstatymų kodekso autorius;

Faraonas – senovės Egipto valdovas;

Viziris – musulmonų šalių aukščiausių pareigūnų titulas. Svarbiausias pareigūnas po karaliaus senovės Egipte;

Satrapas – karinės administracinės Persijos valstybės apygardos (provincijos) – satrapijos valdytojas;

Antika – graikų ir romėnų senovė. Apie XII a. pr. Kr. į Balkanus atsikėlusios dorėnų gentys per kelis šimtmečius sukūrė įstabią civilizaciją, kurią pratęsė romėnai. Svarbesni antikos istorijos etapai: graikuose – archainė epocha (600-480), klasikinė (480-323), helenistinė arba romėniškoji (nuo 323 iki IV a.); romėnuose – karalių laikotarpis (754-509), Respublikos (510-509-30-27), imperijos (30-27-476);

Polis – (gr. polis), antikos laikų miestas-valstybė. Tokios valstybės teritoriją sudarė pats miestas ir jo apylinkės;

Akropolis – įtvirtinta miesto dalis, kurią turėjo kiekvienas polis;

Piliečiai – valstybės, kaip suverenios žmonių bendrijos, pilnateisiai nariai, laisvieji polio gyventojai – vyrai senovės Graikijoje;

Monarchija – valstybės valdymo forma, kai valdžia priklauso vienam asmeniui – monarchui;

Aristokratija – senovės Graikijoje – turtingiausių ir kilmingiausių piliečių vyriausybė;

Tironija – senovės Graikijos polių valdymo forma, paremta vienvaldystės principu. Tironai dažniausiai remdavosi daugelio gyventojų parama, gynė ją nuo aristokratijos, vykdė socialines, politines reformas, palankias daugumai piliečių, globojo miestus, menus. Tironija senovės Graikijoje iš tiesų nereiškė žiauraus, nežmoniško valdymo, o toks neigiamas supratimas susiklostė demokratinuose graikų poliuose V a. pr. Kr., apskritai neigiant vieno asmens valdžios galimybę;

Oligarchija – valdymo forma, kai valstybės valdžia priklauso nedidelei dažniausiai ekonomiškai galingiausių žmonių grupei;

Demokratija – (gr. demokratia = demos – liaudis + kratos – valdžia), valstybės valdymo forma: visa valdžia kyla iš valstybės piliečių valios, o patį valdymą įgyvendina laisvais ir reguliariais rinkimais renkama ir veikianti pagal konstitucijoje nustatytus įgaliojimus vyriausybė;

Respublika – valstybės valdymo forma, kai aukščiausi valstybės valdymo organai yra renkami;

Senatas – senovės Romos respublikos laikais – šalia tautos susirinkimų pagrindinė valstybės valdymo institucija. Senatas turėjo teisę tvarkyti užsienio reikalus, prižiūrėti valstybės finansus ir nuosavybę, spręsti taikos ir karo klausimus, sudaryti taikos sutartis. Tvirtindavo tautos susirinkimų sprendimus, kurie įsigaliodavo tik Senatui pritarus. Respublikos laikais Senatą sudarė 300, o Cezario įsakymu net 900 senatorių. Imperijos laikais Senatas ilgainiui neteko savo politinių galių, senatorius skirdavo pats imperatorius;

Konsulas – aukščiausia Romos Respublikos pareigybė, įvesta 509 pr. Kr. Nuolat būdavo 2 konsulai, kuriuos rinkdavo centurių komicijose vienerių metų kadencijai. Ankstyvosios respublikos laikais konsulais galėjo būti tik patricijai. Nuo IV a. pr. Kr. vienas iš konsulų turėjo būti renkamas iš plebėjų. Konsulai šaukdavo senato ir komicijų posėdžius ir jiems pirmininkavo. Karo atveju vadovavo kariuomenei. Imperijos laikais daugelį konsulų teisių perėmė imperatoriai, o pati pareigybė buvo garbės ir pripažinimo ženklas;

Magistratai – valdininkai senovės Romoje;

Diktatorius – susidarius ypatingai padėčiai ar karo atvejais Senato nutarimu 6 mėnesių laikotarpiui konsulų skiriamas Romos pareigūnas. Pirmą kartą išrinktas 509 pr. Kr. neribotam laikui diktatoriaus pareigas užėmė Sula (81 pr. Kr.) ir Cezaris (48 pr. Kr.). Dėl šios pareigybės nepopuliarumo Augustas jos atsisakė;

Liaudies tribūnas – senovės Romos pareigūnas, renkamas iš plebėjų. Pradžioje rinkti 2, vėliau net 10. Jie turėjo neliečiamybės statusą ir gynė plebėjus nuo patricijų savivalės. Tribūnas turėjo teisę vetuoti daugelio pareigūnų, išskyrus diktatoriaus ir cenzoriaus, sprendimu;

Patricijai – laisvieji senovės Romos gyventojai, kilę iš turtingų ir kilmingų šeimų, karalių ir ankstyvosios respublikos laikais turėję visas politines ir pilietines teises;

Plebėjai – laisvieji senovės Romos gyventojai (liaudis), turintys ribotas pilietines ir politines laisves;

Provincija – senovės Romos valstybės dalys, esančios už Italijos ribų. Pirmąja provincija tapo Sicilija po I Pūnų karo (241 m. pr. Kr.). Baigiantis respublikos laikotarpiui jų buvo daugiau kaip 30. Jas valdė prokonsulai arba propretoriai. Vienas iš jų buvo G. J. Cezaris, valdęs Galiją 58-50 m. pr. Kr.;

Diktatūra – valstybės valdymo forma, priešinga demokratijai: valstybės vyriausybė nėra atsakinga savo piliečiams ir savo nuožiūra naudojami neribota valdžia. Diktatūra gali reikštis įvairiomis formomis nuo absoliutinės monarchijos iki vienpartinio valdymo, bet pagal represyvumo laipsnį galima skirti du pagrindinius diktatūros tipus: autoritarizmą ir totalitarizmą;

Principatas – (lot. princeps – pirmasis), Romos imperijos valdymo sistema, egzistavusi nuo Augusto iki Diokletiano laikų (27 pr. Kr.-284). Oficialiai buvo išlaikytos respublikos laikų valdžios institucijos, realiai princepsas, arba imperatorius, tapo pirmuoju senatoriumi ir piliečiu. Princeps rankose buvo koncentruota ir didelė dalis vykdomosios valdžios: kai kurių provincijų valdymas, vadovavimas kariuomenei, liaudies tribūno, pontifiko, konsulo, cenzoriaus pareigos;

Imperija – monarchinė valstybė, į kurią įeina nukariauti kraštai, kolonijos, o valdovas yra imperatorius;

Dominatas – (lot. dominus – valdovas), neribota monarchija Romoje, kurią III a. pab. įvedė Dioklecianas. Senatas ir kitos politinės institucijos prarado turėtą politinę galią.

Asmenybės :

Nabuchodonosaras II – (605–562 pr. Kr.) Babilonijos karalius;

Darijus I – (522 - 486 m. per. Kr.) – Persijos karalius;

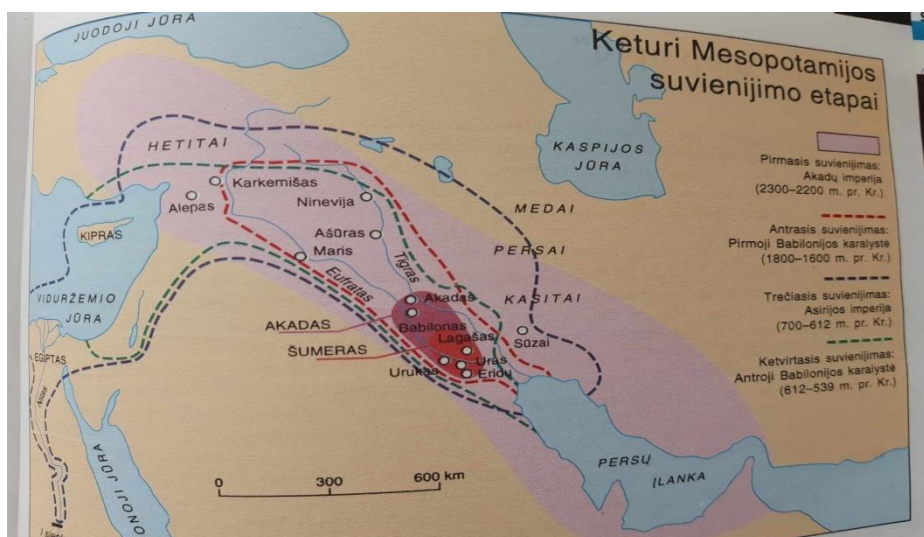
Solonas – (640-561 pr. Kr.), Atėnų politinis veikėjas, poetas, priskiriamas septyniems išminčiams. 594 pr. Kr. išrinktas archontu ėmė vykdyti reformas. Uždraudė už skolas pavergti laisvus piliečius, Atėnų valdymą pertvarkė pagal turtinę piliečių padėtį (timokratija). Sukūrė naujas polio institucijas: 400 vyrų tarybą, heliiją, praplėtė tautos susirinkimo – eklezijos – teises. Piliečio teises suteikė daugeliui metekų (kitų graikų polių gyventojai). Po reformų įgyvendinimo 10 metų keliavo. Grįžęs gyveno Atėnuose;

Periklis – (500-429 pr. Kr.), Atėnų polio politinis veikėjas, demokratų partijos lyderis. Beveik 30 metų vadovavo Atėnams, užimdamas stratego pareigas. Jis sudarė sąlygas valstybinę tarnybą eiti ir neturtingiesiems gyventojų sluoksniams, už darbą mokėdamas atlyginimą. 450 pr. Kr. į Atėnus perkėlė Atėnų jūrų sąjungos išdą, jo iniciatyva tie pinigai naudoti Atėnams gražinti. Periklio laikais Atėnuose suklestėjo mokslai ir menai (Anaksagoro, Sofoklio, Euripido, Herodoto veikla). Aktyviai dalyvavo rengiantis karui su Sparta. Mirė nuo maro, kuris Atėnuose kilo dėl ilgai trunkančios Spartos kariuomenės apgulties;

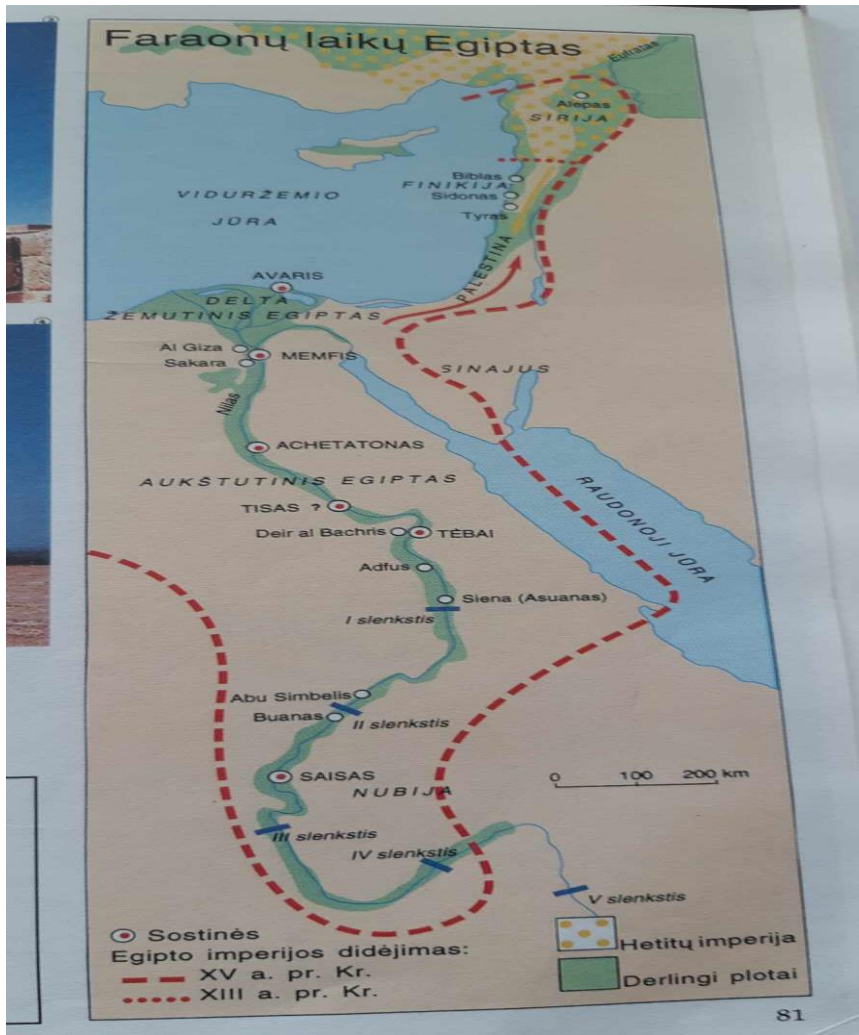
Oktavianas Augustas – (63-14 m. pr. Kr.) – 31 m. pr. Kr. laimėjo Akcijaus mūšį ir taip baigė pilietinių karų laikotarpį Romos valstybėje; 30 m. pr. Kr. prijungė prie Romos Egiptą, nuo tol visą Viduramžio jūros pakrantę priklausė Romos valstybei; 27 m. pr. Kr. sukūrė Romoje naują valdymo formą – principatą, faktiškai tapo imperatoriumi. Jo reformos sustiprino valdžią ir užtikrino taiką valstybėje; senatas jam suteikė Augusto vardą. Jo valdymo laikai – Romos klestėjimo metas, siekė stiprinti romėnų tautiškumą, bandė atkurti senąsias moralines vertybes: atsidavimą valstybės reikalams, kareivišką drausmę. Apie save telkė Romos intelektualus, poetus, menininkus, istorikus. Pasižymėjo kaip talentingas valdovas ir administratorius, besirūpinęs visomis gyvenimo sferomis;

Dioklecianas (244-311 m.) – Romos imperatorius; jo reformos sustiprino valstybę ir imperatoriaus valdžią; Romos valstybėje 284 m. įvedė dominatą; persekiojo krikščionis; 293m. Romoje įvedė tetrachiją.

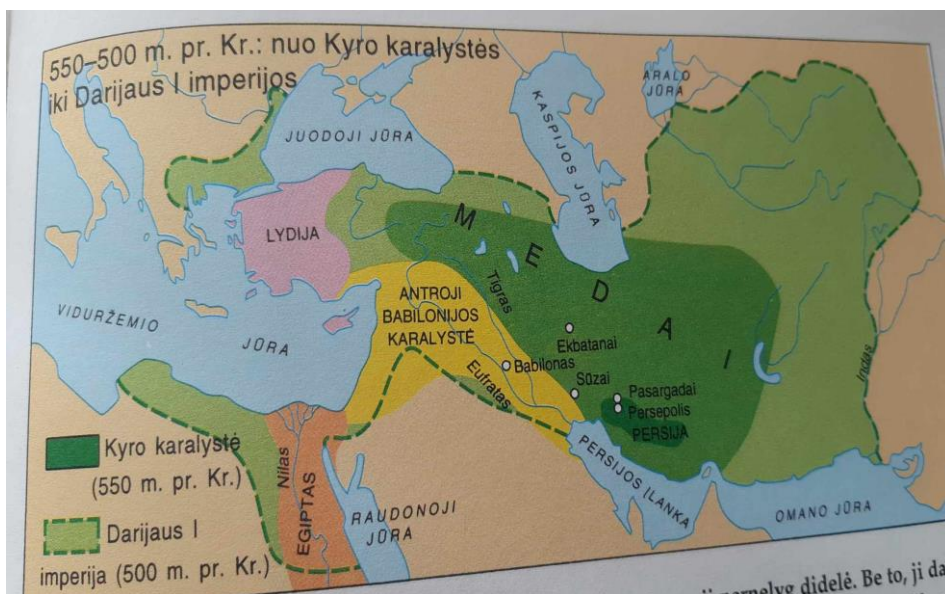
Žemėlapiai, schemas:

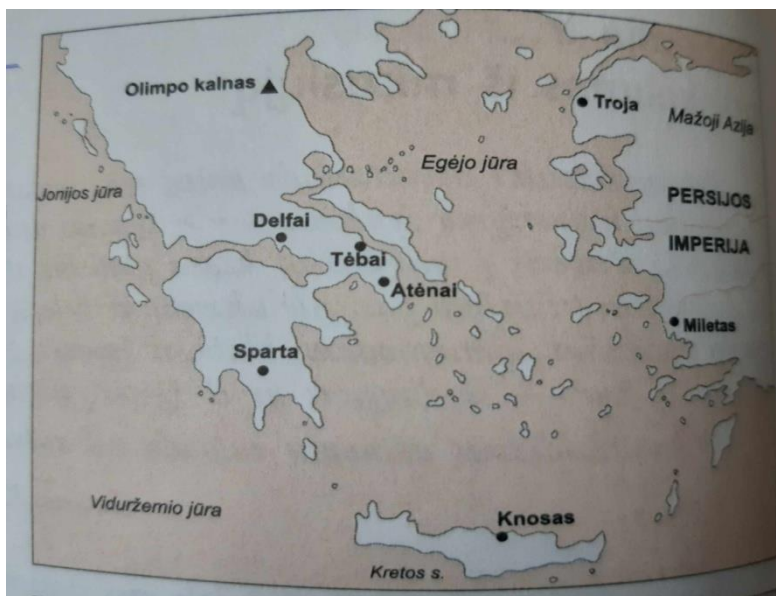
1 pav. Mesopotamija - istorinė sritis Azijoje tarp Tigro ir Eufrato upių, vienas seniausių civilizacijos centrų

2 pav. Faraonų laikų Egiptas

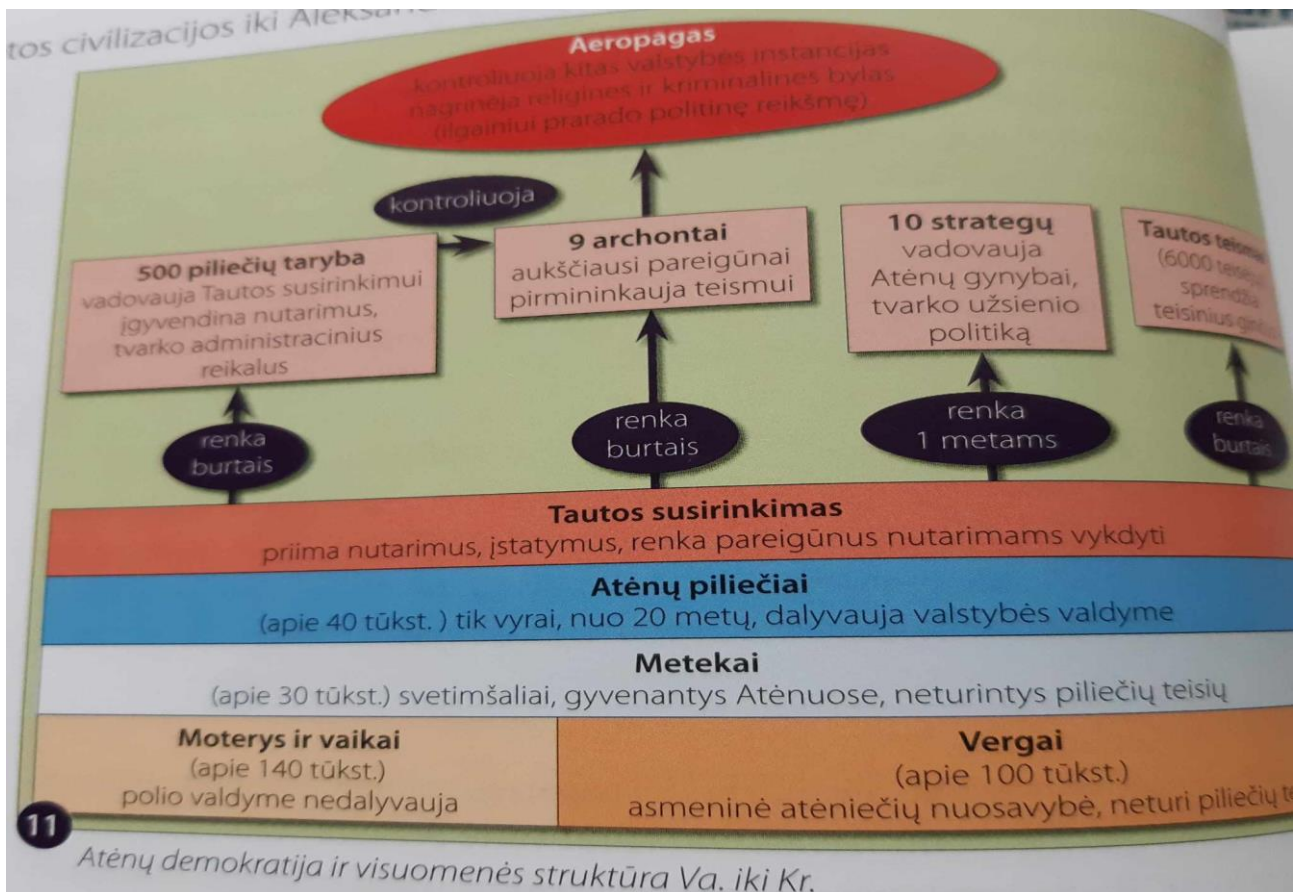
3 pav. 550-500 m. iki Kr.: nuo Kyro karalystės iki Darijaus I imperijos

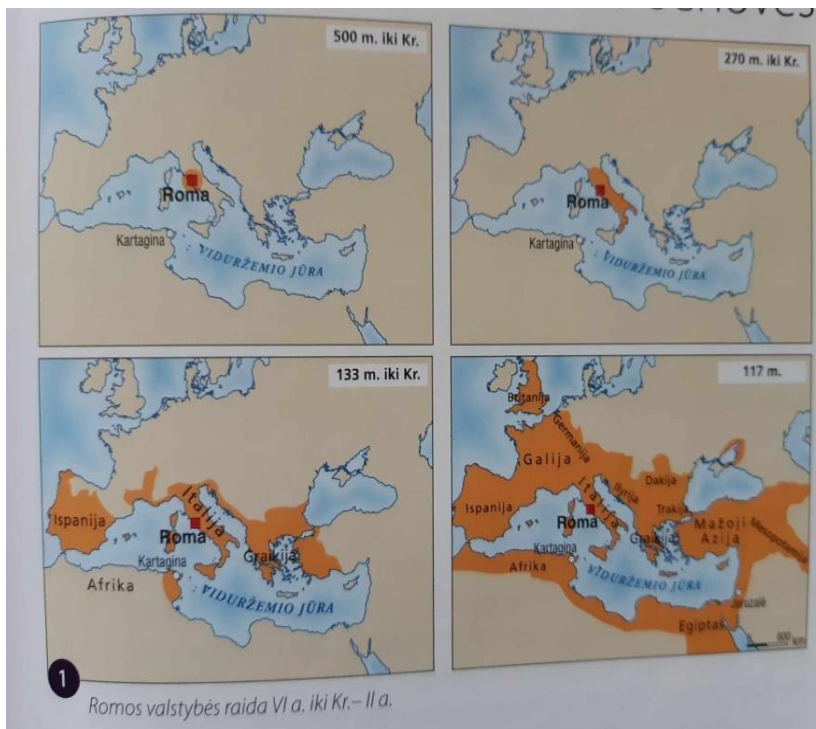
4 pav. Senovės Graikija

Atstovaujami interesai	Teisėtos	Iškreiptos
Vieno asmens	Monarchija [gr. <i>monarchia</i> – vienvaldystė] – aukščiausioji valdžia priklauso monarchui.	Tironija [gr. <i>tyrannis</i> – neribota valdžia] – vieno asmens, smurtu užgrobęs valdžią, valdymas.
Grupės asmenų (aristokratų)	Aristokratija [gr. <i>aristokratia</i> < <i>aristos</i> – geriausias + <i>kratos</i> – valdžia] – valstybės valdžią turi kilminga ir turtinga diduomenė.	Oligarchija [gr. <i>oligarchia</i> – nedaugelio valdžia] – valstybės valdžia priklauso nedidelei grupei žmonių, dažniausiai ekonomiškai galingiausių.
Daugumos asmenų (piliečių)	Demokratija [gr. <i>dēmokratia</i> – liaudies valdžia] – valdžia, kylanti iš visuomenės (bendruomenės) daugumos valios.	Ochlokratija [gr. <i>ochlokratia</i> – prastuomenės (minios) valdžia] – vargingųjų minios valdžia, kuriai paklūsta turtingieji.

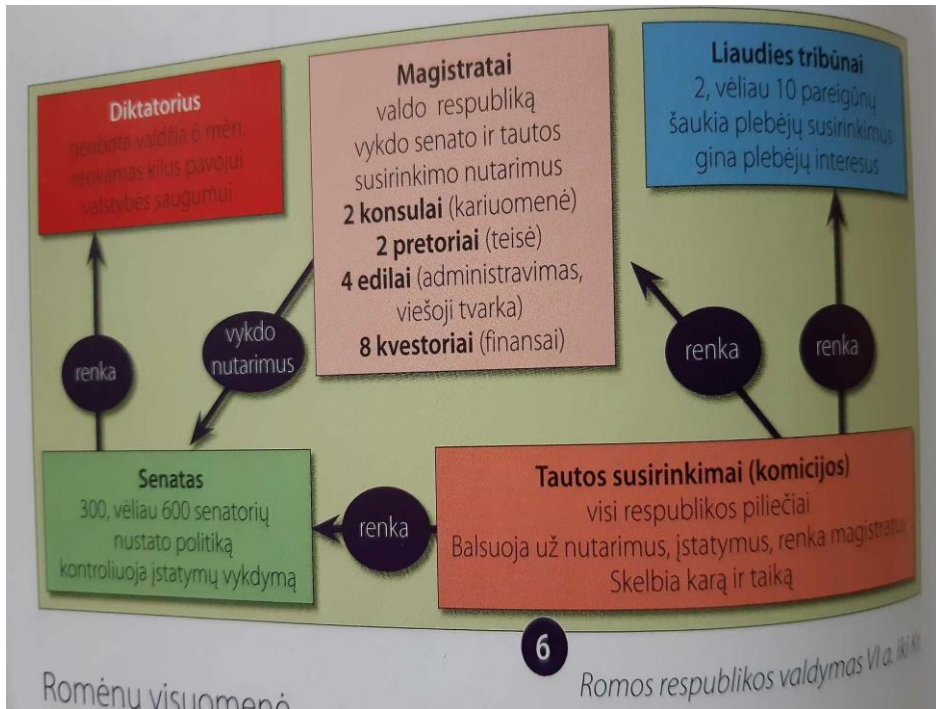
5 pav. Valdymo formos senovės Graikijoje

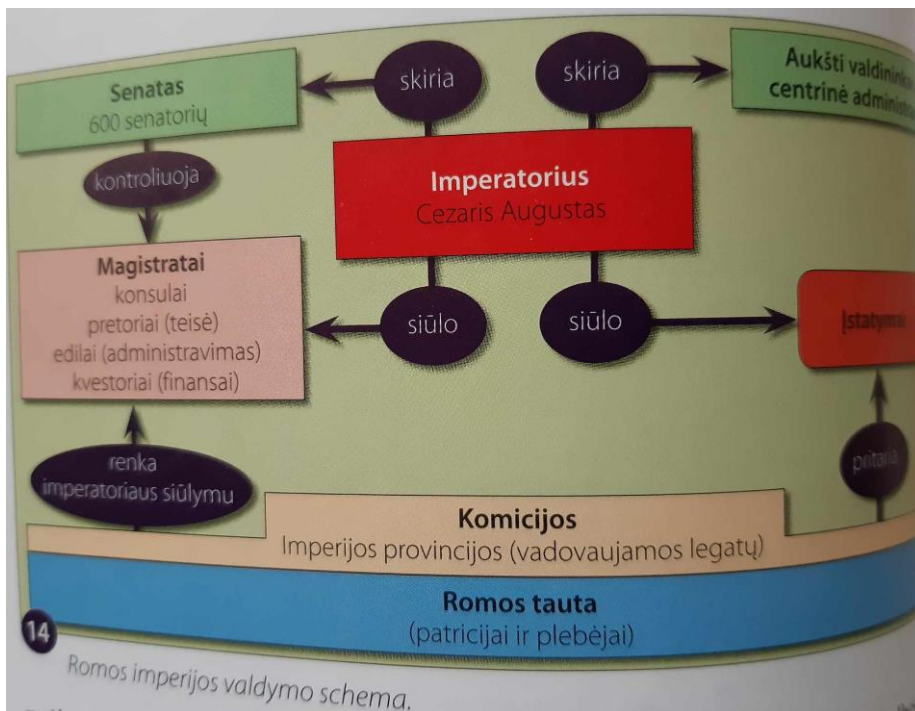
6 pav. Atėnų demokratija ir visuomenės struktūra V a. iki Kr.

7 pav. Romos valstybės raida VI a. iki Kr. – II a.

8 pav. Romos respublikos valdymas VI a. iki Kr.

9 pav. Romos imperijos valdymo schema